

prerokbe ognja

Predictions of Fire

Slovenija 1995 90 minut

produkcija TV Slovenija, umetniški program, Kinetikon Pictures **izvršni producent** Kinetikon pictures, Stephen Gallagher **režija** Michael Benson **scenarij** Michael Benson **fotografija** Teodor Maniaci **glasba** Srečko Bajda **snemalec zvoka** Boris Pavlin **montaža** Nika Lah **oblikovanje** Novi kolektivizem, Kinetikon Pictures

Klasična drža ob filmih, kakršne so Bensonove **Prerokbe ognja**, je praviloma naslednja: vse preveč smo vpeti v vsakdan, da bi do njega lahko zavzeli kakršno koli distanco – zato je še sreča, da tu in tam k nam pokuka kdo od drugod in pokaže, kakšne stvari v resnici so. Predpostavka je potemtakem, da *pogled s strani* razkrije več. Celo če se strinjamo s to predpostavko, še vedno ničesar ne vemo o njenem delovanju. *Zakaj je tako?* Zakaj je videti, da so stvari s strani videti jasnejše?

Prerokbe ognja ponujajo odgovor, ki je daljnosežen, kolikor razkriva, da pogosto prav nerazumevanje pripelje do razumne interpretacije zgodovine. Ali, povedano z geslom: *nesporazum je pot do razuma*. Kot simptom tega razumevanja skozi nesporazum – dovolj masiven, saj bi kmalu podelil filmu celo ime – nastopa v Bensonovem filmu droben lingvističen *twist*, zvezan s pozdravnim govorom vzhičenega govornika. Nepovabljene goste je na osrednjem ljubljanskem trgu pozdravil z vzhičeno omembo "božjega vrta", kar velja seveda razumeti kot klasično slovensko pomanjševalnico za vrtniček, na katerem cvete tisoč rožic mokrocveteče poezije. Ustvarjalci filma pa so ga razumeli kot "God's kindergarten", *božji otroški vrtec* – in s tem več kot upravičeno opozorili na igrivo otročjost malega naroda, ki čaka na vstop v malo šolo. Razumeli so ga pač dobesedno!

In mar ni navsezadnje prav to tista osnovna formalna metoda, ki jo v samem Bensonovem filmu kot princip Laibacha razkrije dr. Slavoj Žižek: *"Rekel bi, da edini način, kako biti zares subverziven, ni razvijanje kritičnih potencialov ali ironične distance, temveč je natanko v tem, da jemljete sistem resneje, kot se jemlje sam."*

Michael Benson je imel torej v tem filmu dvojno nalogo: prvič, ne prepustiti se zapeljivemu čaru metafor, velikih zgodovinskih prisposodob, temveč jemati stvari dobesedno; in drugič, zoperstaviti jih med seboj, proizvesti nove pomene. Takšna naloga je dvojno zagatna, saj prva pot zahteva banalnost, skoraj trivialnost dobesednosti; druga pa, ravno nasprotno,

izgubi ves svoj čar tisti hip, ko zaradi prevelikega zblizanja dveh nepomirljivih vsebin zapade v banalnost. Zato si ne morem kaj, da bi kot najzapeljivejšo od vseh dvojic v Bensonovem filmu ne razbral prav napetost med tistim fascinantnim arhivskim "nastavnim" filmom o nevarnosti širjenja požara, ki dobi ves svoj subverzivni naboj šele, ko mu nasproti – nič manj dobesedno – postavi citat Czeslawa Milosza: *Nauči se napovedati ogenj z nezgrešljivo natančnostjo / nato požgi hišo, da izpolneš prerokbo*. In kje je v teh ognjenih prerokbah mesto NSK? Rekel, bi, da jih je – v najboljši filmski tradiciji – doletela usoda politega polivalca. Prav njih, ki so sistem jemali prekleto resno, se je Benson lotil kot sistema, zapovrh pa še resno! Posledice so seveda natanko takšne, kakršnih si ne želi noben sistem: tanka je meja med parado in parodijo! Brezhibno dokumentarnost velikih etap v mitologiji NSK (Laibachov koncert v Križankah, nastop v TV Tedniku, črni kvadrat na Rdečem trgu, Mlakarjev govor v razgretim Beogradu) ves čas po malem najema dvom o "resnosti" vseh teh podvigov: kaj pa, če so se fantje samo dobro zabavali? Prav to je razsežnost, ki jo Benson zavestno spregleda, ki je *noče razumeti* – in zato ponuja morda njeno *najbolj razumno interpretacijo*. Tam, kjer je kot avtor prepričan, da je celo *osebno sodeloval* v sami mitologiji (projekcije na fasadi slovenske filharmonije, spust v rudnik zaradi slikarske razstave Irwinov, dvig na streho newyorškega nebotičnika), jo je namreč hkrati že tudi do skrajnosti demistificiral, jo *razosebil*. To je del filma, ki upodobljencem nikakor ne more biti všeč – kar navsezadnje potrjuje (neuradna) izjava enega izmed njih, da bi film, če bi jim bil čisto pogodu, itak in itak nosil njihov podpis! Mar ni navsezadnje prav v tem ves podvig modernističnega projekta? Kako doseči, da se avtorska individualnost vzpne nad spone tradicionalizma, a obenem ne utopi v kolektivizmu gibanja? Kako se – mimogrede, kot Dragan Živadinov v enem najlepših prizorov Bensonovega filma – povzpeti na vrteči žerjav zgodovine, a obenem ne izgubiti obraza v anonimnosti časa? Gilles Deleuze je bil eden tistih mislecev konca dvajsetega stoletja, ki je v nenehnem iskanju takšnega koncepta zanj skoval celo posebno ime: imenoval ga je *dividualno*. Če *dividualno* pomeni deliti nedeljivo in spajati nespojivo, tedaj je to filmski pojem *par excellence*. In stava nanj preprosto mora vžgati!

Stojan Pelko

